

9. Алпатов. М. А. Мировоззрение М. С. Куторги // Вестник древней истории – 1955. – № 3.
10. Буракова А. Л. Из истории антиковедения в России // Вестник древней истории. – 1975. – №4. – С. 179-187.

**Слюсаренко Н.В.\***

## **СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС ЖІНКИ В УКРАЇНІ НА МЕЖІ XX – XXI СТОЛІТЬ ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІВЧАТ**

*Статтю присвячено аналізу соціального стану жінки в Україні кінця XX – початку XXI століття та висвітленню проблем, які виникають у ході соціалізації дівчат внаслідок того, що жінки в більшості випадків посідають в нашому суспільстві другорядні ролі.*

Сучасна українська жінка все більше і більше прагне до активної участі у життєтворчих процесах, але поки що «за інерцією» продовжує виконувати другорядні ролі. Свої права представниці «слабкої» статі поступово виборюють у сімейній та виробничій сферах, але в багатьох випадках вони задекларовані лише на папері. Так, у відповідності до ст. 3 Сімейного кодексу України «сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки» [5, с. 8], тобто чоловік і жінка повинні бути рівними в сім'ї. Разом із тим «жінка працює на 4-6 годин більше, ніж чоловік, виконуючи рутинну домашню роботу» [3, с. 25], тобто про рівність між ними в побутовій сфері не може бути мови. Більш того спостерігається певна експлуатація жінок.

Гендерна нерівність наявна також у виробничій сфері, де у відповідності до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року для представниць слабкої статі задекларовано «однакову з чоловіками цивільну праводієздатність та однакові можливості з її реалізації» [2, с. 6]. Отже жінки мають такі ж права і можливості при виборі професії, прийомі на роботу, оплаті праці тощо, як і чоловіки. Однак на практиці далеко не завжди можуть реалізувати їх.

Прояви нерівності наявні й у доступі жінок до прийняття рішень і участі у представницьких органах. Так, Т.І.Антонець звертає увагу на те, що в Україні «перші категорії керівних посад на 92% обіймають чоловіки, а жінки посідають решту – 8%. Щодо другої посадової категорії, то тут співвідношення дещо збалансованіше: серед керівних працівників жінка вже кожна п'ята, але все таки 80% керівників – чоловіки. Переважна

---

\* © Слюсаренко Н.В.

## ІСТОРИЯ ОСВІТИ

більшість жінок спостерігається серед найнижчих категорій – п'ятої та шостої. Зрозуміло, що серед керівних працівників першої, другої та третьої посадових категорій переважають чоловіки, бо саме їх, а не жінок, призначають на найвищі посади керівного складу, що дає їм можливість, у свою чергу, вирішувати питання кадрових призначень. Як бачимо, тут спрацьовує принцип корпоративної чоловічої солідарності. Загальна ж тенденція така, що в Україні ґендерна рівність існує лише серед керівників найнижчого рівня» [1, с. 270].

У Верховній Раді України, яка була обрана у 2002 році, кількість жінок становила 5,1%. У той самий час у багатьох країнах світу «слабка» стать у найвищих органах влади була представлена досить широко (наприклад, у шведському парламенті працювало 47% жінок, у парламентах Фінляндії, Норвегії, Данії, Куби, Гвінеї – 30-40%, Китаю, Ісландії, Нідерландів, Австрії, Німеччини – 20-30%, Канади, Іспанії, Польщі, Анголи, Нової Зеландії – 10-20% [1, с. 271].

Як бачимо, на початку ХХІ століття в Україні спостерігалось майже цілковите відсторонення жінки від участі у безпосередньому управлінні державою, бізнес структурами, підприємствами тощо. Причини такого, на нашу думку, найбільш точно формулює заступник голови Спілки жінок України Л.М.Яковлева, яка пише: «І тут виникає певною мірою зачароване коло. З одного боку, становище жінок не покращується, тому що вони відсторонені від участі в управлінні. З другого боку, громадська думка відторгає жінку-керівника. Її бачать в одній із чотирьох звичних іпостасей: 1) домашня господиня; 2) секретар-референт; 3) суперкваліфікований працівник, але другого сорту; 4) безробітна» [6, с. 53].

Ця вельми розхожа думка має неабиякий вплив на соціалізацію підростаючого покоління, зокрема дівчат. Як наслідок, вони в більшості випадків саме такі ролі обирають для себе і не прагнуть до іншої долі. Тим більше, що на сучасному етапі становлення нашої країни «роботодавці зовсім не схильні брати на роботу співробітниць, які беруть відпустку з догляду за дитиною, чергові відпустки влітку. Жінка з дитиною – невігідний, а отже, неконкурентоспроможний працівник. Не секрет, що випускниці вищого навчального закладу під час прийому на роботу відверто говорять, щоб вона не планувала дітей. Багато молодих жінок після захисту диплому одразу ж потрапляють на біржу праці. У рекламних оголошеннях відверто вказується, що потрібні тільки чоловіки. У дуже складному становищі опинилися

## ІСТОРІЯ ОСВІТИ

безробітні жінки з вищою освітою, яким уже більше 40 років» 6, с. 53].

Тобто у дівчат є невеликий вибір свого майбутнього: або народжувати дітей та бути домогосподаркою чи другорядним працівником, або народжувати дітей та намагатися досягти високих результатів на професійній ниві (що в більшості випадків неможливе), або не народжувати дітей та присвятити своє життя самореалізації, досягненню неабияких успіхів у кар'єрному зростанні (що в більшості випадків теж неможливе, оскільки, як уже зазначалося, громадська думка знаходиться на боці «мудрого керівництва чоловіків»).

Наведена вище громадська думка формувалася протягом багатьох століть, адже «жінка довгий історичний час була відсторонена від публічної сфери» [3, с. 15]. Цей факт зумовив наявність наступних чинників, що, як справедливо вказує Т.М.Мельник, заважають ґендерним змінам в українському суспільстві:

- чоловіче домінування в керівних владних структурах;
- власність і управління економікою є переважно чоловічими;
- наявність у значної частини людського потенціалу України традиційних поглядів на приватну жінку і громадського чоловіка;
- обмеженість ґендерного світогляду у чоловічого населення країни;
- обмеженість у політичних поглядах керівного складу окремих жіночих організацій;
- обмеженість ґендерного світогляду в населення країни [3].

Подолати названі чинники можна було б, насамперед, через широке залучення українських жінок до влади, але з різних причин (деякі з них були вже перераховані) на сьогодні це викликає певні труднощі.

У сучасному суспільстві «суб'єкт ґендерної активності поступово формується й в особі громадських об'єднань, зокрема жіночих» [3, с. 13].

Виникнення або відродження таких об'єднань набуло широкого поширення в кінці ХХ – на початку ХХІ століття (див. таблицю 1). Більш того в 1999 році створено Національну Раду Жінок України (НРЖУ).

Таблиця 1

Назва організації	Жіночі організації – члени НРЖУ (2005 р.)		Напрями діяльності
	Дата реєстрації	Дата вступу до НРЖУ	
Міжнародна організація «Жіноча громада»	8.02.93	20.03.99	Діяльність спрямована на покращення становища жінки в суспільстві, пробудження і заохочення її громадської активності
Все-українська громадська організація «Союз українок»	17.02.92	20.03.99	Просвітництво серед українського жіноцтва: пробудження в українського народу почуття національної гідності, почуття господаря на власній землі, а також розуміння ролі жінки в суспільстві
Все-українське жіноче товариство імені О.Теліги	13.01.95	20.03.99	Збереження й утвердження української державності, розбудова в ній громадянського суспільства, створення належних соціальних умов для життя жінок, дітей, сімей, загалом – для всіх українців
Спілка Жінок України	25.07.91	20.03.99	Координація зусиль жіночих організацій, що входять до її складу, активізація їх дій заради досягнення реальної рівноправності жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя, гідного становища жінок у суспільстві
Всеукраїнська громадська організація «Жінки і діти України»	2.10.97	20.03.99	Сприяння підвищенню ролі жінок у розвитку та зміцненні правової держави, демократичного, громадянського суспільства, у розвитку молодого покоління та виконання державою обов'язків, передбачених документами про права та захист дітей
Всеукраїнське жіноче народне демократичне об'єднання «Дія»	9.12.97	20.03.99	Зростання ролі жінки в українській державі, захист її громадянських, політичних та соціально-економічних прав, сприяння розвитку українського суспільства
Всеукраїнська Ліга Українських жінок	6.03.96	30.08.99	Захист законних, соціальних, культурних і економічних прав і свобод жінок, сприяння національній пробудженості і зростанню громадянської активності, а також підвищенню ролі жінки у суспільному житті

## ІСТОРИЯ ОСВІТИ

Міжнародний правозахисний центр «Ла Страда – Україна»	13.03.98	14.07.99	Запобігання торгівлі жінками в країнах Центральної та Східної Європи, просвітницька діяльність серед молоді щодо прав жінок та проблем торгівлі людьми, надання соціальної допомоги потерпілим
Міжнародна Ліга «Матері і сестри – молоді України»	26.05.99	27.01.00	Активізація процесів національного, духовного та культурного відродження шляхом мистецько-просвітницької, культурологічної роботи в лавах молоді Армії України; пробудження свідомості молоді на засадах християнської моралі, збереження народних традицій, поваги до загальнолюдських цінностей
Всеукраїнське жіноче об'єднання «Солідарність»	18.09.93	27.01.00	Сприяння реалізації та захист законних соціальних, економічних, спортивних та інших спільних інтересів жінок України
Всеукраїнська асоціація жінок «Славія»	15.11.99	11.02.00	Сприяння підвищенню ролі жінок у суспільстві та захист їх прав
Всеукраїнська громадська організація «Поступ жінок-мироносиць»	24.12.99	14.07.00	Утвердження віри, любові, миру, добра і злагоди в суспільстві; сприяння і активна участь у заходах, спрямованих на втілення в життя високодуховних цінностей, національно-патріотичного виховання молоді, вшанування, збереження та примноження духовних скарбів нашого народу
Комітет жінок Конгресу азербайджанців України	26.07.94	22.11.01 (прийнята як асоційований член)	Об'єднання представників азербайджанської діаспори України для створення умов розвитку духовних, культурних та суспільно-політичних потреб, інтересів членів діаспори, вивчення та розповсюдження історії й культури двох дружніх народів – азербайджанського та українського, захисту прав та інтересів азербайджанських громадян, які проживають в Україні

## ІСТОРИЯ ОСВІТИ

Всеукраїнська спілка матерів загиблих (померлих) військово-службовців в мирний час	19.02.98	4.06.02	Допомога батькам загиблих (померлих) в мирний час військово-службовців; організація заходів, присвячених ушануванню пам'яті учасників бойових дій, чорнобильців, що врятували світ, інших захисників Вітчизни
Всеукраїнський Союз жінок-трудівниць «За майбутнє дітей України»	7.03.01	4.06.02	Сприяння захисту громадських, політичних, економічних, соціально-культурних прав жінок, дітей, молоді, розробка та реалізація відповідних програм, надання безплатних консультацій і роз'яснень з юридичних питань для жінок і молоді
Міжнародна громадська асоціація «Троянів шлях»	22.02.02	4.06.02	Підтримка мирних процесів розвитку демократії в Україні, добробут і процвітання членів асоціації
Всеукраїнська громадська організація «Жінки XXI століття»	21.08.99	09.2002	Залучення жінок України до участі в побудові здорового та безпечного способу життя людини на основі притаманних жінкам особливо гнучких, мирних форм, гідного становища жінки в суспільстві
Всеукраїнська громадська організація «Жіночий Український Рух»	23.07.02	20.05.03	Сприяння розвитку жінки в її власних інтересах та в інтересах держави, об'єднання жінок для сприяння захисту спільних інтересів та спрямування їх діяльності, творчих сил на утвердження в суспільстві національних ідеалів духовності та культури, історичних святинь, виховання нової генерації української молоді, здатної будувати сучасну правову демократичну державу
Клуб українських жінок льотних спеціальностей «Авіатрисси»	10.06.03	5.07.04	Задоволення та захист законних соціальних, вікових, спортивних та інших спільних інтересів членів Клубу, а також всіляке сприяння професійному росту і розвитку жінок льотних спеціальностей, розкриттю їх творчого потенціалу та надання допомоги жінкам, які закінчили льотну роботу, дітям загиблих жінок льотних спеціальностей

ІСТОРІЯ ОСВІТИ

Всеукраїнська професійна спілка працівників органів державної статистики «Центральна Рада»	25.03.04    5.07.04	Здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки, провадження відповідно до чинного законодавства оздоровчої роботи (організація оздоровлення та відпочинку членів профспілки, взаємодія з іншими організаціями в питаннях розвитку санітарно-курортного лікування, дитячого оздоровлення та відпочинку, закладів культури, відпочинку, туризму, масової фізкультури і спорту)
Всеукраїнська громадська організація «Живі голоси України»	21.03.05    20.05.05	Захист законних інтересів своїх членів та сприяння реформуванню охорони здоров'я в Україні у співпраці з органами місцевого самоврядування в рамках державно-адміністративної реформи
Жіночий Комітет Всеукраїнської організації інвалідів «Союз організацій інвалідів України»	30.11.90    26.09.05	Всебічна реабілітація інвалідів, створення для них робочих місць та їх працевлаштування, сприяння розвитку інвалідного спорту, цілеспрямоване вирішення нагальних проблем слабкої половини нашого суспільства – жінок

Джерело: [4].

20 березня 1999 року відбувся установчий з'їзд НРЖУ, який обрав голову Ради та її заступників. Головою стала заступник міністра Міністерства у справах сім'ї та молоді Голубєва І.Є., а заступниками – голови організацій засновників: Міжнародна громадська організація «Жіноча громада», Всеукраїнська жіноча організація «Союз Українок», Всеукраїнська жіноча організація «Спілка жінок України», Всеукраїнське жіноче товариство імені О.Теліги, Всеукраїнська громадська організація «Жінки і діти України», Всеукраїнське народно-демократичне об'єднання «Дія». Через деякий час, а саме – 14 травня 1999 року НРЖУ зареєстровано в Міністерстві юстиції України як Всеукраїнську громадську організацію. А з 3 липня 2000 року вона ввійшла до складу Міжнародної Ради Жінок, яка об'єднує 83 держави світу [4].

За кілька років свого існування ця організація широко

## ІСТОРИЯ ОСВІТИ

розгорнула свою діяльність. Її членами стали багато громадських жіночих організацій України. Ними проведено чимало благодійних культурно-просвітних акцій «Жінки України – дітям», «Жінки малих міст», театралізованих акцій, різноманітних прес-конференцій, круглих столів, презентацій, фестивалів, конкурсів, концертних програм, благодійних, літературно-музичних та творчих вечорів, Новорічних святків та вечорниць, організовано відзначення Дня матері, Дня Святого Миколая, Міжнародного дня сім'ї, надано значну гуманітарну допомогу дітям, жінкам та багатодітним сім'ям, відвідані притулки, дитячі будинки сімейного типу, сиротинці, дитячі здравниці, реабілітаційні центри, школи соціальної реабілітації, СПТУ для неповнолітніх, інтернати для людей похилого віку, кризові реабілітаційні центри для жінок, притулки для жінок потерпілих від домашнього насильства, слідчі ізолятори, колонії особливого режиму для жінок, жіночі в'язниці, дитячі садки при в'язницях, МДЦ «Артек», кораблі МВФ та ін.

За сприяння НРЖУ відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Український жіночий рух і процеси державотворення» (2000 р.), П'ята Всеукраїнська науково-практична конференція «Жінка в державотворенні України» (2001 р.), видано бібліографічний енциклопедичний словник «Жінки України» (2001 р.) та ін.

Члени НРЖУ взяли участь у 23 Спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН «Жінки в 2000 році: рівність між чоловіками і жінками, розвиток та мир в ХХІ столітті» (Нью-Йорк, 2000 р.), у 29 Генеральній Асамблеї Міжнародної Ради Жінок (Гельсінкі, 2000 р.), у Форумі жінок країн ГУУАМ (Баку, 2001 р.), у VIII Конгресі СФУЖО (Канада, Торонто, 2002 р.), у 30-й Генеральній Асамблеї Міжнародної Ради Жінок (Перт, Австралія, 2003 р.) та ін.

Діяльність жіночих громадських організацій є дуже широкою та охоплює всі сфери життєдіяльності людини. Цінним є те, що вони впливають на соціалізацію дівчат не тільки опосередковано (через сам факт свого існування), а й безпосередньо, спрямовуючи свої зусилля на пропаганду активного способу життя жінок, на захист їхніх прав, всебічну допомогу і підтримку, задоволення інтересів, вирішення проблем тощо.

Так, наприклад, Всеукраїнська Ліга Українських жінок «співпрацює з навчальними закладами в плані допомоги жінкам-педагогам у вихованні дівчат, майбутніх матерів; передає досвід з виконання жіночої домашньої роботи (шиття, вишивання,



## ІСТОРІЯ ОСВІТИ

кулінарія, перша медична допомога, вирощування рослин, виховання дітей в дошкільному віці в родинному середовищі тощо)» [4, с. 48].

Отже, враховуючи те, що соціалізація – це процес засвоєння людиною певної, накопиченої тисячоліттями системи знань, правил, ціннісних установок, досвіду, тобто всього того, що дозволяє їй бути повноправним членом суспільства, а також вплив навколишнього середовища на даний процес, необхідно дбати про створення такого оточення, в якому кожна дівчина відчувала б свою значущість та потребу в самореалізації, прагнула до самовдосконалення, мала реальну можливість досягти неабияких успіхів у будь-якій сфері життєдіяльності. Це стає дійсністю за рахунок підвищення статусу жінок, надання їм рівних із чоловіками прав і можливостей. З огляду на зазначене варто додати, що активізація жіночого руху, яка відбувається на сучасному етапі в Україні та, без сумніву, позитивно впливає на соціалізацію підростаючого покоління, має торкнутися і дівчат.

### Література:

1. Антонєць Т.І. Жінка і влада. Гендерні аспекти в представницьких органах влади // Формування сучасного світогляду жінок і чоловіків щодо необхідності ґендерних перетворень у суспільстві шляхом застосування сучасних технологій та механізмів розвитку ідеології ґендерного паритету: Матеріали наук.-практ. конф. та регіон. семінарів-практикумів / Голова редкол. М.А.Орлик. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. – С. 270-274.
2. Лаврінчук І.П. Трудове законодавство України: Гендерна експертиза / Відп. ред. Т.М.Мельник. – К.: Логос, 2001. – 70 с.
3. Мельник Т.М. Проблеми формування і втілення ґендерної політики в Україні // Формування сучасного світогляду жінок і чоловіків щодо необхідності ґендерних перетворень у суспільстві шляхом застосування сучасних технологій та механізмів розвитку ідеології ґендерного паритету: Матеріали наук.-практ. конф. та регіон. семінарів-практикумів / Голова редкол. М.А.Орлик. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. – С. 7-30.
4. Національна Рада Жінок України. Дати, події, справи. Від заснування – до ІV звітно-виборчого з'їзду. – К.: Просвіта, 2005. – 80 с.
5. Ромовська З.В. Сімейне законодавство України: Гендерна експертиза / Відп. ред. Т.М.Мельник. – К.: Логос, 2001. – 40 с.
6. Яковлева Л.М. Жінка і бізнес: ґендерний підхід // Формування сучасного світогляду жінок і чоловіків щодо необхідності ґендерних перетворень у суспільстві шляхом застосування сучасних технологій та механізмів розвитку ідеології ґендерного паритету: Матеріали наук.-практ. конф. та регіон. семінарів-практикумів / Голова редкол. М.А.Орлик. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. – С. 53-65. .